

İskəndər Mirzə -120

Yubileyində vəfat edən prezident

(Əvvəli ötən sayımızda)

1950-ci ildə İskəndər Mirzə polkovnik-leytenant rütbəsindən ali rütbə olan generallığa qədər yüksəlir, general-mayor və axırda isə general-polkovnik rütbələrinə layiq görülür. O, 1951-ci ildə Pakistan ordusunun və donanmasının baş qərargah rəislərinin işdən azad olunması barədə qərar imzalayır. Artıq yaranmağına bir addım qalan Pakistanın rəisi də urdu, işçisi də urdu idi.

Sonralar Pakistanda nazirliyə qədər yüksələn Məhəmməd Çoudrini donanmanın rəisi təyin edir. İlk yerli donanma rəisi idi Çoudri. Yəni, bir sözlə, İskəndər Mirzə "Yerli İnqilabı" etmişdi!

O, 29 may 1954-cü ildə Müdafiə Naziri vəzifəsindən azad edildi və Benqalın qubernatoru təyin olundu.

İlk iş həftəsində Banqladeş millətinin Ulu Öndəri hesab ediləcək Şeyx Mucibur Rəhmanın da arasında olduğu 400-ə yaxın üsyançı həbs etdi. Dəmir yumruğu ilə təkçə, Benqalı yox, bütün Pakistanı idarə edə bildi.

1954-cü ildə İskəndər Mirzənin həyatında çox ağır bir itki baş verdi. Onun həyat yoldaşı Rüşəbəyim vəfat etdi. İskəndər Mirzə çarəsiz qaldı və uşağını təkbaşına böyütmək üçün Nahidəbəyimlə evləndi.

1954-cü ilin iyun ayının ortalarında artıq həbs olunan üsyançıların sayı 1000 nəfərə çatırdı. Onların arasında Dakka Universitetinin rektoru da var idi. Həbslərin artmasına görə nahaq yerə tənqid olunan İskəndər Mirzə 1955-ci ildə vəzifəsindən azad edildi.

Artıq hamı elə bilirdi ki, İskəndər Mirzə siyasət səhnəsindən uzaqlaşacaq. Çünki, çox tənqid olunurdu və buna görə də, vəzifəsindən azad olunmuşdu. Haqsızlıqlarla İskəndər Mirzənin səbr kasası artıq dolmuşdu ki, 1956-cı ilin 23 mart bayramı gəldi. Artıq heç nə əvvəlki kimi deyildi. Bütün Pakistanda bayram-bayrama qarışmışdı. Hamı sevincdən şənliklər edirdi. Artıq bu gün Müstəqil Pakistan İslam Respublikası yaranmışdı! Pakistan artıq Dünyada müstəqil bir ölkə idi!

Həmin gün Pakistanda milli parad idi. Əvvəlcə Pakistanın himni səslənirdi. Hamı bir ağızdan bu himni oxuyurdu. Hamı Pakistanın prezidentini gözləyirdi! Prezident isə xalqın hayqırışını eşidirdi.

Pakistan himninin sədaları altında bir prezident gəlirdi... O prezident ki, millətin atası olmasa da, millətin ilk başçısı idi. O, Cənubi Azərbaycanlı idi. O, Nəvvab idi. O, diriliş edən İskəndər Sahibzadə Mirzə idi!

O, öz tribunasına yaxınlaşdı və sözlərini söylədi:

-Mən İskəndər Sahibzadə Mirzə, bu mərtəbəyə yüksələnə, millətimi azad, suveren görənə kimi nələr nələr etmişəm. Hətta, Şəhid də olacqdım. Ola bilmədim, olmadım. Şəhidlik bu mərtəbədə də yüksəkdir. Ancaq, bir millətə başçılıq etmək bir ailəyə başçılıq etməkdən qat-qat çətindir. Bütün çətinliklər mənim oldu və hamısının da öhtəsindən gəldim. İnanıram ki, bu önəmli vəzifəni də müvəffəqiyyətlə icra edəcəyəm. Əgər layiqincə vəzifə-

ni yerinə yetirməyəcəyəmsə, onda bu ağrı həmişə mənim ürəyimdə qalacaq.

Mən Pakistanın ilk prezidenti İskəndər Mirzə, Pakistanın pak adına ləkə yaxmayacağıma and içirəm!

Və sonra yenə alqışlar...alqışlar...alqışlar... Alqışlar az idi hələ. Onu çox dəyərləndirməli, çox qiymətləndirməli idilər.

İskəndər Mirzə dövlət başçısı kimi ilk işgüzar səfərini ata-babasının yaşadığı yer olan Tehrana etdi. Burada onun can dostu bildiyi bir adam var idi - Məhəmmədrza şah Pəhləvi.

Onlar bir-birləriylə qardaş kimi görüşürdülər. İskəndər Mirzə sevinclə deyirdi: -Mən Nəvvab ailəsindənəm. Bizim soyumuz Tehrandan Pakistan torpaqlarına, yeni indiki Pakistan torpaqlarına gəlib. Biz də olmuşuq Benqallı. Mən burada heç darıxmıram, çünki, bura da Vətənimdir, ora da Vətənimdir. Hesab edirəm ki, iki sərhəd ölkə həm də iki qardaş ölkədir!

-Düzdür, İskəndər Mirzə. Mən də çox xoş oldum. Xoş gəlib səfa gətirmisiniz. Mən heç vaxt sizi unutmayaçağam, hər dəfə Pakistana səfərlər edəcəyəm. Biz Sizinlə mütəmadi əlaqə saxlayacağıq, məktublaşacağıq. Tehrana xoş gəlmişsiniz!

İskəndər Mirzəyə İranda Pakistandakından da çox hörmət edildi. Pakistanda heç İskəndər Mirzəyə pul da kəsmədilər, lakin, İranda İran-Pakistan

istefa verdi. Onun yerinə isə İsmail Çandriqar təyinat aldı.

Bu dövrdə Müsəlman Liqasının fəaliyyəti bir neçə ay dayandırıldı və sonra Çandriqar tərəfindən yenidən quruldu.

Artıq Çandriqar və onun iş yoldaşları İskəndər Mirzə üçün böyük təhlükə idi. Mirzəni qısqananlar və onun yerində gözü olanlar çox idi. Ona görə də, Mirzə çox təqib olunurdu. Çevrilmiş tək yol kimi göstərilirdi. Mirzə isə bunun sonunun yaxın olduğunu təxmin etməyə başlayırdı.

1958-ci il 27 oktyabrda İskəndər Mirzənin hökumətinə qarşı böyük çevriliş oldu. Heç kəs inana bilmirdi. Bu böyük şəxsi sevməyənlər də var imiş. Bütün pislər bir olub İskəndər Mirzənin iqamətgahına hücumlar edirdilər. Mənzərə işğal mənzərəsi idi. Hamı öldürülür, həbs olunurdu.

İskəndər Mirzə daha dözə bilmədi və təcili bir çıxış etdi: -Bunu etmək istəmədim. Ancaq vadar etdilər. Deməli, mən boşuna prezident olmuşam. İrana bilmirəm. Xalq mənə qarşı çıxdı, mənə xalqa görə dirilmişdim. Heç inanmaq istəmirəm. Mənim güvəndiyim dağlara qar yağmış demək. Yaxşı, qoy olsun. Üç həftə əvvəl Çandriqar və havadarları mənə qarşı olduqlarını üzümə deməyə, mənə hər dəfə təqib etməyə başladılar. Mənim və ailəmin həyatı təhlükədə idi. Buna

Lakin, yenə İran Pakistana hörmət etdi. Məhəmmədrza şah Pəhləvi Londona etdiyi işgüzar səfərdə İskəndər Mirzəni unutmadı və onu ziyarət etdi.

-Salam, Mirzə. Ad günün mübarək. İnşəAllah sağalarsan.

-Salam, Pəhləvi. Daha ad gününün ad günlüyü qalmayıb mənim üçün.

-Necəsən? Ürəyin çox ağrıyır?

-Pakistan prezidentliyindən istefa verəndən ürəyim çox ağrıyır. Kaş mən Pakistan prezidenti yox, İranda sənə köməkçin olaydım. Pakistanda prezident oldum, heç kəs mənə tabe olmadı, elə bil heç prezident deyilmisəm. İranda yaşasaydım, daha çox hörmət qazanardım. Peşman olmuşam, Pəhləvi.

-Unut getsin. Geriyə baxma.

-Geriyə baxmasan gələcəyin heç nə olar, Pəhləvi.

-Bir arzun ya da tövsiyə var?

-Arzum budur: Məni Pakistanda yox, İranda dəfn etsinlər. Pakistanda ruhum rahatlıq tapa bilməyəcək. İran mənim soyumun başladığı yerdir. Orada rahatlıq tapacağam.

Bir də, heç vaxt yanındakılara güvənmə. Yoxsa, sən də mənim günümə düşərsən.

-Heç kəsə güvənmədən necə yaşayacağam, Mirzə?

-İnsan yanındakıların xətrini istəyər, amma sadəcə Allaha güvənər!

-Sağol, Mirzə!

İskəndər Mirzə elə danışdı ki, elə bil bu, son sözləri idi.

Həqiqətən də, elə oldu. İskəndər Mirzə 13 noyabr 1969-cu ildə ad günü tortunun şamını üfürmək əvəzinə, 70 illik yubileyində olan nəfəsi kəsildi, müstəqilliyi üçün daim çırpınan ürəyi bu dəfə daimilik dayandı və o, dünyadan köçdü.

Elə bil İskəndər Mirzə Pəhləvinin gələcəyindən xəbər tutmuşdu. Pəhləviyə qarşı İslam Çevrilişi oldu və Şah Misirə qaçaraq orada xəstəlikdən vəfat etdi.

Onun nəşi İranda Sepahsalar Məscidinin yanında dəfn olundu. Dəfndə xüsusilə Pəhləvi ailəsi iştirak edirdi. O vaxt İskəndər Mirzə ölənlər və başqa ölkədə dəfn olunan ilk Pakistan prezidenti idi.

O öləndən ailə bilmir, onun ad gününə sevinisin, yoxsa, vəfatına kədər lənsin.

İskəndər Mirzənin bu ibrətlik həyatı bütün insanlara dərsdir!

Bir də, İskəndər Mirzə barədə bir məlumatı da qeyd edim.

İskəndər Mirzə ikinci səfərini Türkiyəyə edib. Orada Adnan Menderes ilə görüşüb və bu sözləri deyib:

"Hamı Atatürk kimi tarixdə xüsusi yer tutmaq istər. Yer tutmağı bacarsa da, heç vaxt nə Atatürk olar, nə də Atatürkü keçər."

İskəndər Mirzəni urdular xatırlamır, qoy xatırlamasın, o, Cənubi Azərbaycanın Qəhrəman Övladlarından olduğuna görə daim xatırlanacaq, xatirələrdə yaşayacaq!

31.03.2020

Sevindik N siboğlu,
gənc yazar

İskəndər Mirzənin dəfni, 1969-cu il.

dostluğu barədə nəfis tərtibatlı poçt markası hazırladılar.

İskəndər Mirzə İrandan qayıdan kimi Pakistan Parlamenti yaradıldı. Buradakı fraksiyalar partiya yox, liqa adı ilə təmsil olunurdu. Sadəcə 2 liqa var idi: Əvvəmi (Birinci) və Müsəlman Liqası.

12 sentyabr 1956-cı ildə İskəndər Mirzə Müsəlman Liqası ilə bir qarşıdurma yaşadı və bunun nəticəsində Müsəlman Liqasından çıxaraq Respublika Partiyasını qurdu.

Bundan sonra Azərbaycanın tanınmış filosofu Şihabəddin Yəhya Sührəvərdinin soyundan olan Hüseyn Şahid Sührəvərdi ilə böyük bir qalmaqla yaşadı. Qalmaqda Sührəvərdi İskəndər Mirzəni çevrilmiş ilə hədələyirdi. İskəndər Mirzə artıq bərk qəzəblənmişdi və Sührəvərdi də bunu biləndən sonra 17 oktyabr 1957-ci ildə baş nazirlikdən

son verilməli idi. Əgər indi mən bu işi etməsəm, Pakistan 2-ci illiyində çökəcək. Ona görə də, mən Pakistanın ilk prezidenti İskəndər Mirzə olaraq bu vəzifədən istefaya gedirəm. Son sözüm budur: Pakistan Zindabad, Pakistan Zindabad! (Pakistan İrəli! Pakistan İrəli!)

İskəndər Mirzə 1959-cu ilə qədər Pakistanda qaldı. 1959-cu ildə Çandriqar tərəfindən sürgün olundu. Çarəsiz Mirzə Londona qaçdı.

Burada ürəyində problemlər yaranırdı. Sən demə, 1920-ci ildəki "dirilmə" ürək sinirlərində təsir göstərmiş. Lakin, bu təsir indi daha da kəskinləşmişdi. Ona görə də, İskəndər Mirzə tez London xəstəxanasına yerləşdirildi. İskəndər Mirzənin ailəsi yoxsulluq içində yaşamağa başladı. Elə bil ailə başçısı Pakistanın başçısı deyil, Pakistanın dilənçisi idi.